

Az „égből kapott” alkatrész

— Belépve a műhelybe, szinte földbe gyökerezett a lábam. Előtte egy jó formájú lapos géppel próbálták az emelőket. Ez a masina ugyanazt tudja, mint nálunk a tizenvalahány méteres próbamérleg. Kérdeztem, honnan vették — azt mondták, csináltuk. Még hozzá, egy kiérdemesült repülőgép-futómű szivattyújából. Na, mit szólsz ehhez, komám, hogy juthatott ez az eszükbe?

A megszólított tényleg meglepődött; mert csak ennyit mondott:

— Nahát!
Ketten beszéltek így, délután négy óra után, a villamosmegállóban. Két MÁV-munkás. A dolog érdekelt, ezért megkérdeztem tőlük, hol látható ez a csodálatos masina, ami ilyen szenzációt jelent számukra. Egyszerre feleltek, szinte egyforma „magától értetődő” hangsúllyal: a MÁV szegedi Gépjárató Üzemi Vállalatnál.

Sorompóknál kezdtek

Hosszú üzem, hosszú udvarral. A műhelyek előtt — jelezvén, hogy mi történik az ajtóknál — frissen kovácsolt tengelyek, kisebb-nagyobb esztergált alkatrészek hevernek a szállítókoscsikon.

A tőrszárda tagjai azt mondják, ahogy szaporodott a gépjárató feladata, úgy nyúlt meg az üzem, a vágányok felé.

Eleinte kizárólag sorompókat készítettek. Ez volt itt az úgynevezett főprofil. Ma már egészen más a helyzet, a MÁV újszólván valamennyi szolgálati ága számára dolgozik a gépjárató. De beszéljen erről az illetékes, Fenyesi Jenő üzemvezető.

— Természetesen, a hagyományos sorompógyártás maradt. Az országban egyedül mi készítjük ezeket. Am ezentúl mintegy 300 fajta bonyolult alkatrészt gyártunk, különféle emelőberendezéseket javítunk. Az utóbbi a fő feladatunk. Kevesen tudják például azt, hogy évi 1 ezer 800 tonna teljesítményre képes öntödni a van.

Álljunk meg az öntőműhelynél. Területileg, ha tesszük, térfogatra körülbelül ötször kisebb, mint a Szegedi Vasöntőde. De én úgy látom — korszerűbb. Ezért lehet „mini”-méreteihez képest aránylag nagy a teljesítménye. De mitől korszerűbb? Saját tervek alapján nemrég sínpályás szállító-rendszerrel építettek. Ezekon történik az anyagmozgatás. Sőt, a sinre billenthető tárgyakat is szereltek, amelyek megkönnyítik a munkát. Egy ember kényelmesen kezelheti a 300 kilónyi olvasztott vasat. Ez munkakerő-megtakarítás. És még egy magyarázat a jó teljesítményre. A munkaszervezés: a három műszak elosztott feladatokkal működik. Az egyik önt, a másik formáz, a harmadik „rámol”.

Tíz ezer kilóval

Amikor ott jártam, mégsem a kis méretek, vagy a korszerű megoldások lepnek meg. Más, ami egy öntőde képében annyira feltűnő és szokatlan: a tisztaság, a rend. Valóban igaz az elköpött hasonlat: patikai tisztaság van.

Csendesen zümmög a hidraulika, az olajszivattyú. A gép lapos bal oldalán kilendül a műszerek mutatója, jelzi, hol tart a nyomás. Erőt gyűjt a gép. Ezután 10 ezer kilóval nehezedik a próbára belé állított kéziemelőre. Csavarás a foggantyún és csend. A kéziemelő kiállta a próbát. Mehet a festőbe, ahol sárga ruhába öltöztetik.

— Miért készítették ezt a gépet? — kérdezem.

— Mert a régi esetlen, behemót volt. Vagy tíz méterre és nem is lehetett kényelmesen dolgozni vele.

— Kinek jutott az eszébe?

— Deák Jósának, a művezetőnek — mondják többen is egyszerre. Csak az olajszivattyú volt probléma, mert nem akármilyenre volt szükségünk, hanem igazi „műszere”. Ezen múlik a sűrítés, az erőfejlesztés. A gépünkben ez a szív. Valakinek azonban eszébe jutott a megoldás: az IL-14-es repülőgépek futóműveit ilyen fogaskerék-szivaty-

tyúk mozgatták. Kértünk egy kiseleztezt példányt Ferihegyről és átalakítottuk.

Igy állt földi szolgálatba ez a hajdani fellegeket járó piciny gépezet. Az itteni műszerek — akik értik a gépek nyelvét — úgy tudják, hogy a repülőalkatrész „jól érzi magát” az új szerepkörében. Nem akadékoskodik, pontosan, hiba nélkül működik, ahogy a szívhez illik...

Már hogyne érezné jól magát, hiszen a biztos enyészetből született új életre. A szegedi gépjárató jóvoltából, két hónap alatt.

Számok nyelvén

Természetesen nem ez az egyedülálló, okos gép, amit az itteni szakadatlanul újító és ésszerűsítő kollektíva alkotott. A próbápad mellé idézhetem az ötletes öntvénytisztítót, amelynek munkája után nem kell „fényesíteni”, lehet festeni a friss alkatrészeket. Itt készítették azt a sörétyártó gépet is, amellyel a tisztító söréteket állítják elő. Ezeket sem kell vásárolni.

A sokféle, sokfajta masina valamiben mégis megégyezik. Megkönnyíti a mindennapi munkát, megsokszorozza az emberi teljesítményt. Ma már nehéz volna megmondani, hogy az újításért a műszaki fejlesztés milyen összegű megtakarításhoz vezetett. Néhány adat azonban képet festhet erről.

A gépjárató állomás tíz évvel ezelőtt alig rendelkezett „szerszámgepekkel”. Ma már annyival dolgozik, mint bármelyik közepes ipari vállalat. Egy év alatt 250-en 33 millió forint értékű munkát végeznek. Azaz, az itteni munkások gazdaságosan „forgatják” a szerszámokat. De nem hajrárs erőfejlesztés. Csupán igazodnak a régi közmondáshoz: többet ésszel, mint erővel.

Matkó István

Város és kultúra

Ha a városról hallunk, ha a város szó szövődik szavainkba, ha a város fogalma öltik fel tudatunkban, jelentős lélekszámú település — többnyire ipari üzemek kéményeivel, magas épületek homlokzataival, templomok, dombok tonnyaival csipkézett távlati képvonalat — jelenik meg gondolatainkban. Vagy útlejtőket, vásárló sokaságot, kiterjedt kereskedelmi szervezetet, sokféle járművet, változatos közlekedést, közügyekben és magánügyekben fáradozó járőrkéző áradatot, a szórakozásra a vidékihez, a falusihoz képest gazdagabb lehetőségeket jelenít meg képzeletünk.

A városok felé irányuló felgyorsult társadalmi mozgás gyakorlati kihatásai miatt is, meg a közgondolkodás formálódása következtében is növekedik azoknak a száma, akik a város fogalmának a kiteljesedtebb, fejlettebb, lényegibb értelmezését ismerik fel. A város mindig is és mindenütt összetettebb települési forma. Nemcsak nagyobb lélekszámot, ipart, kereskedelmet jelent, hanem kulturális és szociális intézményeket is felölel magában. Valamely tájon belül a lakosság társadalmi, gazdasági, kulturális életét illetően központi szerepet tölt be. A szocializmus építése során gyors ütemben nő a városok lakosságának az arányszáma, megváltozik a városok arculata. Felszámoldódik az előző társadalmi rendszertől örökölt ordító ellentét a belvárosok és a munkásnegyedek lakásvizsgálata között. De fokozatosan gyengül, majd eltűnik a falu és a város közötti kirívó ellentét is.

Az 1958-as művelődéspolitikai irányelvekben szerepelt az a célkitűzés, hogy a város és a falu közötti kulturális különbség megszüntetésének egyik lépcsőjeként, de általában egész művelődésszervezési egészében fejlődése, szélesebb alapokra helyezése érdekében is, fejleszteni kell a vidéki városok kulturális életét. Tovább kell fejleszteni hagyományos vidéki kulturális központjainkat, és új kulturális központok kialakítására kell törekedni, összhangban a gazdasági építéssel. Nem maradt jámbor óhaj ez a szándék. Nem eredmények nélkül teltek az évek. Természetesen a vidék iparosítása érdekében tett erőfeszítés, az elért gazdasági eredmény volt a döntő a vidék elmaradottságának felszámolásáért folytatott küzdelemben. De a városi lakosság kulturális igényeinek jobb kielégítésére is — színházi, zeneti, könyvtári és múzeumi teljesítményekkel — jelentős lépések történtek.

Mégis helytálló az Országos Népművelési Tanácsnak az *Irányelvek a népművelés 5 éves tervezéséhez 1966–1970* című nyáron közreadott vitanyagában tett az a megállapítás: vidéki városaink kulturális fejlődése nem egyenletes, a népművelés városi jellegű koncepciója kevés helyen alakult ki. Pedig az ország lakosságának több, mint 40 százaléka él városban. Itt él, illetve dolgozik csaknem az egész munkássztyálya. A diákság jelentős hányada a városokban folytatja tanulmányait. Az átlagosnál nagyobb az értelmiségi lakosság, a felsőfokon képzett szakemberek aránya. Legtöbb városunk kulturális tekintetben is határain túl sugárzó centrum.

A nagyüzemi gazdálkodásra való áttérés falun, a mezőgazdasági termelés gyorsabb ütemű fejlesztése, a falu műveltségi állapotának megjavítása már most megköveteli a paraszti, mezőgazdasági szakmunkások, falun dolgozó értelmiségiek művelődési feltételeinek megteremtését a legkisebb településeken is. Ezért kell a legnagyobb erőfeszítések árán is, sokszor áldozatos munkával az ismeretterjesztés változatos módjait, a könyvtelést, a különböző kulturális rendezvényeket megszervezni. De nem azonos szintű igények vetődnek fel a legkisebb faluban és a megyei székhelyeken, vagy mondjuk egy-egy vidék, nagyobb országrész természetes központjaiban. Nyilvánvaló, hogy a gazdaságilag, társadalmilag, politikailag és kulturálisan legfejlettebb vidéki városokban merülhet fel a legtöbb és legmagasabb rendű kulturális, szakképzési, továbbképzési, önképzési és tudományos igény. Nyilvánvaló, hogy éppen ezekben a központokban, góccokban van meg a legtöbb adottság arra, hogy az igényeket ki lehessen elégíteni, e helyeken van meg a legtöbb adottság arra, hogy az adott táj, országrész bármelyik pontján jelentkező igények kielégítéséhez segítséget lehessen adni. Ezekben a góccokban kell olyan bázist teremteni, amely a művelődés szélesebb alapokra helyezését lehetővé teszi.

Az egy-egy megyét — esetleg több megyét — magukban foglaló vidékek, tájak, országrészek természetes központjaiból az egyes megyék termelési, társadalmi, művelődési viszonyai könnyen áttekinthetők — könnyebben, mint a fővárosból. Ezek a viszonyok természetesen általánosságban lényegesen nem térhetnek el az ország egészének, vagy az ország más részeinek viszonyaitól. Mégis vannak sajátosságok. Az ország területének egy adott része bizonyos természeti sajátosságokkal, a lakosság termelési viszonyai és termelési tapasztalatai révén meghatározott lehetősé-

gekkel rendelkezik, egy ilyen országrész bizonyos népgazdasági jelentőségű funkciót teljesít.

A népművelés városi jellegű koncepciója azt jelenti, hogy az egyes városok kulturális tervei kidolgozásakor a város és környezete termelési arculatát, társadalmi struktúráját gondos vizsgálat alá véve, a társadalmi, gazdasági viszonyok, műveltségbeli helyzet elemzéséből kiindulva szabják meg a művelődési feladatköröket. Nem elegendő a könyvtári, művelődésothoni munkaterv formális egyeztetése, koordinatív értékelések megtartása. A város kulturális ellátásának komplex problémáit kell átlatni, az összes művelődési lehetőségek egybefogott erejével kell tekinteni a lakosság kultúrateremtő erejének kibontakozását. A városi adottságok perspektívájának belátható fejlődési szakaszait átgondolva, a gazdasági-társadalmi fejlettségtől, helyi adottságtól függően a lakosság életmódjában kialakult és kialakuló városi jelleghez kell igazítani a népművelő munkát.

Manapság azt kell vizsgálnunk, hogy a párt és az állam által serkentett gazdasági és társadalmi átalakulás talaján olyan ideológiai és kulturális viszonyok teremthetők-e, amelyek közepette kibontakozhatott magas fokú a tömegek szocialista kultúrát teremtő ereje? Küzdelmeink, fáradozásaink eredményeként, és az objektív történelmi folyamat következtében is létrejött magasabbrendű társadalmi viszonyok között, „a bonyolultabbá vált élet” körülményei között, képesek vagyunk-e a kulturális élet, a népművelés magasabb fokú, differenciáltabb szervezésére?

Példátlán a magyar vidéki városok történelmében is a tehetségből erők ilyen tömeges felszabadulása. Mégis sok helyen még a feltételek megteremtésében is elmaradtunk. Egyes helyeken meg a kultúrateremtő igények tömeges jelenségeire torpanunk meg. A város egész lakosságának (benne a régi munkás lakta területeken élők, meg az új lakótelepek munkás lakóinak) valóságos kulturális viszonyait kell felderítenünk. Nem lesz elegendő a hagyományos felmérések módja. A „jelentések” nem minden esetben adnak hiteles képet. Az évi felmérések mennyiségi adataiból sem táruul fel a valóságos, az életszerű helyzet. Ha a gyűjtés megbízható adatszolgáltatásokon alapul, a statisztikai vizsgálatok — a népművelés társadalmi hatékonyságának felderítése szempontjából nézve — nélkülözhetetlen segédesszköznek tekintendők. De a konkrét művelődési helyzet, műveltségbeli állapot feltárására önmagukban elégtelennek bizonyulnak.

Az igényesebb megközelítési mód — például szociológiai módszerek alkalmazása — a vizsgálódások fonálán szükséges szerűen elvezet az átmeneti életmódok, életformák között élők (bejáró munkások) műveltségbeli viszonyainak tanulmányozásáig. És máris benne vagyunk a társadalmi mozgás, a társadalom változó szerkezetének elemzésében. A problémakör kitágul: a városiasodás folyamatának perspektívájába emelkedik a kulturális munka irányainak kijelölése. A városi kérdések meg nem szűrhetők ki a környező táj fejlettségi állapotából. A város és falu közötti kulturális ellentét felszámolásának ügye az elméleti síkról, a távlati szintről gyakorlati közelségbe kerül. Az ilyen vizsgálódások szétfeszítik az egyes népművelési ágak szakmai kereteit, a hatásköri szemléletet; a szakigazgatási gyakorlatot szükségszerűen a tanulmányozásba bevont társadalmi munkások, kutatók közreműködése egészíti ki, a kulturális ellátásban érdekeltek, a kultúraformáló tömegek igényeit hozzák felszínre; megnyílik az út a kultúrateremtő alkotókész kibontakozásához, kitárul a kulturális munka társadalmi, mozgalmi jellegének távlat.

A társadalomtudományi vizsgálódás szintjére emelkedő elemző vizsgálatok átgondoltabb kulturális programokat, távlati fejlesztési terveket eredményeznek, amelyek csak a termelési és kommunális fejlesztési tervek megvalósításával szoros összhangban realizálhatók — és a kulturális ellátás ügye máris a várospolitikai kérdések színvonalára tört. A népművelés városi jellegű koncepciója alakult ki. A városfejlesztés problémakája pedig kiteljesedett. A várospolitika szervesen magába öleli a kulturális tevékenység feltételeinek megteremtését is.

A városfejlesztésben gyakorlati alkalmazásra kerülhet gazdasági és ideológia, termelés és kultúra kölcsönhatásainak, viszonyainak sokszor csak elvont tanulsága. A gépek munkája, a műszaki fejlesztés, a feltérő olaj és földgáz az anyagi erők, energiák gyarapodását jelenti, a dolgozó emberek ideológiai, műveltségbeli gyarapodása pedig — ugyancsak anyagi erővé, energiává alakulva — megsokszorozhatja a termelés fejlesztése, a társadalmi átalakulás, az életkörülmények javítása, az emberek boldogabb élete érdekében kifejtendő erőfeszítések hatékonyságát.

HAVASI ZOLTÁN,
az Egyetemi Könyvtár igazgatója

GYORSPOSTA ● GYORSPOSTA GYORSPOSTA ● GYORSPOSTA

A gázfűtés és a levegő

Az utóbbi időkben már számos helyen a lakók bevezették lakásukba a gázfűtést. Ezzel kapcsolatban sokakban felvetődött a kérdés: vajon a gázkonvektor szellőztetőjéből kiáramló égéstermék ártalmas-e az ember szervezetére. A szabad levegőről behúzódik-e a földszinti nyitott ablakokon át a lakásokba mérgező anyag?

Király Jánosné

A Szegedi Gázmű főmérnöke, Galambosi István a következőket válaszolta e kérdéssel kapcsolatban:

A gázkonvektorokból az utcára kiáramló égéstermék összetétele széndioxid, víz és nitrogén. Ezek önmagukban sem mérgező hatásúak. A járőkelőkre tehát egyáltalán nem ártalmas a kiáramló égéstermék.

Csupán egy esetben lehet szó mérgezésről, ha a konvektorból égés nélkül ömlene a gáz az utcára. Ilyenről azonban nem lehet szó, hiszen jelzőberendezés mutatja a gázömlést.

Megtisztítják a csatornát

A Mihályteleki utcában és a Ballagító soron már hosszú idő óta nyílt szennyvízcsatorna húzódik. Sokat bosszankodnak emiatt a környék lakói. A csatornát régebben évente tisztították, az utóbbi időben azonban erre nem került sor. Az időközben felgyülemlett vastag iszapréteg kellemetlen büzt áraszt, emiatt a lakások szellőztetése nincs biztosítva. Többször fordultunk már az illetékesekhez, ez ideig azonban nem történt intézkedés.

Rákosi Sándorné

A III. kerületi tanács építési és közlekedési csoportjától kapott válasz szerint a panasz jogos. A Szegedi Víz-és Csatornaművek a legille-

tékesebb a szennyvízcsatorna tisztítására és a csatorna ártrendezésével kapcsolatos munka elvégzésére. A III. kerületi tanács építési- és közlekedési csoportja sürgeti az ügy elintézését. Minden bizonnyal ez év végére a tisztítási és ártrendezési munkálatokat befejezik.

Miért a földkupa?

Már elég régen lebontották a Nyil utca 22. szám alatti épületet. A járdán azonban még mindig a sok törmelék, a kupacba gyűlt föld- és homoktömeg. Az illetékesek nem intézkednek, hogy azt onnan eltakarítsák.

Koskócs Lajos

A III. kerületi tanács építési és közlekedési csoportja szerint az épület lebontása után a járdáról eltakarították a felesleges épületelemeket. A lebontott épület helyén azért maradt ott a földanyag, mert az kell egy hamarosan épülő új házhoz.